

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Pomponio Leto a vatikáni zsinatról

— a „Literary Churchman“ nyomán. —
(Folyt. és vége.)

Manning pásztori körlevele a zsinatról, kivált ily tételei: „soha sem létezett nagyobb egyetértés“ „hirlapok által gyártott hamis rágalom: a fenyegetés, erőszak stb. használása“ — Pomponio által hitelesen megczáfoltatnak. A tagokat kötelező titoktartást tehát nem elhallgatásra, hanem elferdítésre használta Manning a maga személyében, — Osimo és Cingoli püspöke pedig kimondta a valót, de nem a maga neve alatt. Könnyű az elfogulatlan világnak itélni a felett, melyik zsinati tag járt el tisztességesben.

A zsinat ápril hóban „a hitről“ szóló tanalakkal — a mint az módosítva betérjesztetett, bibelődött. Az ellenzék mindjárt kemény kifogást tett „a szent egyetemes zsinat“ régi kezdet helyébe tolt „Pius episcopus“ megnyitó tétel ellen, s helyesen járt el, mert ez az utóbbi tétel egyezett teljesen a kényuri tekintélyvel, melyet a pápa eleitől fogva tartott, nevezetesen szabályzatokat adott ki, tilalmakkal élt, egyes püspököket kényszerített, s általában akadályozta őket cselekvési szabadságukban.

Szerző ellene nyilatkozik a „te k i n t é l y e l v e“ kelletén túlfeszítésének, mely ha, mint a katolikus nevelésnél történik, mindig első helyre tolatik, egyfelől absolut hatalom, másfelől szolgáltság szerző oka lesz, s az egyéni lelkismeret működését, s ezzel együtt járó személyes felelősség érzetét is annyira meggyengíti, hogy a jó és rossz közti határvonal huzására is, kivált a kisebb képzettségűeknek, kívülre, a paphoz kell folyamodnia . . . s ha nem bölcs a vezető (a lelki atya) — a vezetett tömeg önállótlan áldozat leend. — vagy, ha elpártol a despotismustól, a legborzasztóbb lázadásba sodortatik, milyenbe épen a jezsuiták tanítványai estek volt. A vatikáni zsinat határozata által a róm. kath. egyház a legkorlátlanabb és határtalanabb theocrátiává tételét kor és társadalom ellenesen; a gépezet a római püspökben összpontosul, ki nem-felelős, s kinek akarata hit- és erkölcsben mégis döntő. — Ez iste-

nítés (apotheosis) lesz talán az első lökés a római egyházpolitika esetleges bukására.

Végre is újra előhozatott a végzetes tanalakat, s Róma juliusi forró légelye (clima) segélyére jött az infallibilistáknak, betegség és bágyasztás által ritkítván meg az ellenzék sorait, mely többnyire épen az északibb vidékek püspökeiből állt. A többség tehát, egy bizonyos számban előállt tagok kívánatára, kimondá a vita bezárását, (előtúrú) s véget vethetett tetszése szerint az ellenzésnek, és tiltakozásnak a kedvezőtlen idő s Rómából távozás rendkívülig megvéknyitván az ellenfélt. Csak két „non placet“-tel megszavaztatott csakugyan a tanalakat. — A végküzdelmet ékes szólással rajzolja az ál Pomponio; az emberi lelkismereten elkövetett e páratlan csalás és fogás méltán megrázhatta lelke hurjait, s magasabb mozgásba is hozta. Komoly elégtétel érzetével jegyzi meg: nem előbb lett kötelességszerűleg megkoronázva az óriás szobor (colossus) aranyfeje, mint mikor agyag lábai össze zúzódtak a világi hatalom elvesztése által. — Boszankodik is a könnyelműség felett, melylyel a többség minden ellenzést agyon nyomott. Rá is mutat tarka-barka és szolgálai csoportjára a bi-bornokoknak, széknélküli (in partibus) püspököknek, zárda rendi közfönököknek, kik tulsulyozták és leszavazták a valódi egyházmegyes püspököket. Mindebből ki is vonja az erkölcsi alkalmas tanúságot.

E mű (ára 12 shilling = 6 frt.) egyike az eddig megjelent s tán megjelenendő legjobb leírásoknak a zsinatról. Nem oly alakszerű és művészi kezeléssel mint Sárpi Pál „trienti zsinat történelme,“ — de szabatos, előnye pedig a könnyű és élvezetes olvashatóság. Az eredeti okiratokból álló függelék nagymérvben értékes és tájékoztató.

Miután tudva van, hogy a pápa személyes eszakihatlansága tanczikkének értelmi és akarat erejökkel keresztül vivői a „Civilita cat talia“ lap atyái és Manning érsek valának: nem meglepő, hogy a végzetes tanczikk kihirdetése napján Manning a jezsuiták társaságától ajándékkal Bellarmin arczképét kapta, tisztelet ajándékul „a vatikáni zsinat IV-ik ülése emlékeül (Mnemosynon).“

Mig a szerző a szigorú és élő hitet minden igazi mű-

velődés szükséges eleméül tartja, hosszasan időzik a nemzetekre Rómából jövő befolyás sok tekintetben hátrányos volta felett, s kimondja, hogy a politikai és társadalmi előhaladás Európában és Amerikában, a két lefolyt század e dicsősége, épen a római udvar tanainak ellenére létesült; egy tekintet Spanyol és Angolországra, Irhon és Skótzsiára, Portugallia és Hollandra, Savoya és Sweizra, ez utóbbi országban a katolikus és protestáns kantonokra: s azonnal feltűnik jólét és miveltség tekintetében a romanizmus és protestantizmus véghatásaiban is a nagy különség, mondhatni ellentét.

Ime egy emelkedett lelkű katolikus egyháznagy meghajolva a tények hatalma előtt, igazságot szolgáltat a protestantizmus erkölcsi és szellemi erejének s erősítőket szolgáltat Laveleye tanár tanulmányának, mit Lapunk ismertetett s mellékletben ki is adott.

Ellenben a magyarhoni róm. kath. „Religio“ lap f. é. ápr. 26-ki számában Laveleye röpiratát „szellemi nyomorékok idétlen nyafogásának nevezi, mely csak undorral töltheti el a komoly (?) embert.“ — A mivelte katolicizmus csúcsán álló Pomponio nyilatkozatával szemben a csatlakozhatlanság mámorában léleklő katolicizmus alsó fokára szálladozó Religio-féle alaptalan, sillemtelen megrovás elveszti minden értékét az igazán komoly olvasó és szemlélő előtt. A valódi katolicizmus egyes nagy gondolkodókban létezik, ha azt kifejezni a vatikánizmus nem engedi: a valódi keresztyénség, ez égi szülött, gyászfénybe burkolózva másutt keresend édes anyját a mostoha helyett.

B. F.

K Ö N Y V I S M E R T E T É S

A vasárnap isteni intézmény.

(Folyt. és vége.) Pál a zsidók közül jövén, és félve mindenek felett a törvényes (mózesi) szellemtől, predikálta az evangéliomot részint azoknak, kik, keresztyéneknek mondván magokat, új ből a törvény járma alá vetették magokat; részint a hitben gyenge embereknek, kik kötelezve hitték magokat bizonyos czeremóniás törvények megtartására.

Lássuk mind két esetben az apostol érvelését, s kezdjük elsőben a hitben gyengeken. (Rom, XIV; 1. Kor. VIII). Ezek nem bíztak igazságukban, sőt féltek. A zsidóságból megtartottak egy különös pontot. Különbséget tettek a napok között az eledelt, különösen a húst s bort illetőleg (Rom. XIV: 21). Pál, megtámadván a zsidóság ezen maradványát, nagy kimélettel bánik az ezt megtartó gyenge keresztyénekkal; mert nem akarja kockáztatni, hogy a húsért lerontassék az Istennek műve. (20. v.) . . . És körül forog az apos-

tol minden érvelése ezen különös esetben: nem megy azon tul. — Nincs itt semmi kérdés a napoknak munkás és az ur- vagy szombatnapokra való megkülönböztetéséről. Egyedül a napoknak oly megkülönböztetéséről van szó, mely a bőjtöt vagy azt, a mi ahoz tartozik, érdekli. A hitben gyengeség az, a mi az apostol előtt állott; egyedül ezen pontra czéloz. Szent Pál ama két fejezetben (Rom. XIV és 1. Kor. VIII.) semmikép sem érinti a szombat kérdését, nevét sem említi: tehát a nyugalom napja isteniségét épen nem támadja meg a keresztyénre nézve.

Hanem — másodszor — úgy látszik, hogy ezen isteniségnek ellent mond Pál a zsidóskodók elleni érvelésében, — azok ellen, a kik azt mondják, hogy egészen elfogadták az evangéliomot s még is folyvást a mózesi törvény járma alá adják magokat. Ezekkel egészen máskép bánik mint az előbbiekkal. Ezek nem gyenge keresztyének, kiket kimélni kell, hanem csábitók (igézők) Gal. III. 1. kik vissza akarnak vezetni a törvény alá, megsemmisíteni a Krisztust (Gal. V: 2.) . . . Ezeket Pál nem kiméli, de kárhoztatja. Azt mondja, hogy a napoknak minden megkülönböztetése s általában minden külsőségre való vigyázat az üdv keresése céljából, veszélyes háló, a mit nem kell és nem lehet megtartani lelkiismeretből és keresztyénileg. Ez esetben szent Pál megtiltja a napok, hónapok, idők és esztendő meg tartását, midőn azt törvényszerű (mózesi) szellemben (Gal. IV: 10.) és üdvöt keresve teszik. Megjegyzendő, hogy még ez esetben sem említi az apostol a szombatot.

Végre a harmadik idézett hely: „senki titeket ne kárhoztasson az ételért vagy italért . . . vagy a szombatokra nézve, melyek a következő dolgoknak árnyékai, de a valóság a Krisztus. (Kol. II: 16, 17.) Nem bizonyos, hogy szent Pál ezen versekben a „szombatok“ kifejezés alatt, alkalmazva többesben és articulus nélkül, a heti szombatot értené. Van ugyan a szombat szó a többesben ezen értelemben alkalmazva, de soha artikulus nélkül. Bizonyítja ezt Stopford állításaival is. Akármint vesszük is ezen magyarázatot — folytatja Galley — voltak sz. Pál idejében olyanok, kik azt állították, hogy a törvény külső gyakorlatai, főkép a szombat megtartása által tartatnak meg; és ez főkép az Essensusoknál divott. (Josephus Bellum Jud. 2, 8.) Ezen a zsidók által a törvénynek legszentebbül tartott pontjában öszpontosult a zsidóskodó keresztyének törvényszerű (mózesi) szelleme, a kik a szombatban legfőkép arra ügyeltek, a mi abban külső volt. — Vigyázni kellett, hogy ezen emberek, kiknek egyik lábuk még a zsidóságban volt, be ne rántsák a keresztyéneket a szombat és törvény gyakorlatai törvényszerű meg-

tartásába. Hiszen ez mindinkább eltávolított volna az üdvnek a Krisztusban való keresésétől.

Feltéve, hogy sz. Pál a „szombatok“ kifejezése alatt a heti szombatot is érti, azon nincs mit megütközni, hogy az apostol arról úgy beszél, mint láttuk. Hasonló nyelven beszél ő a törvény minden más pontjára vonatkozólag, ha az emberek annak (mindig tökéletlen) megtartásában helyezik az üdv keresését. Ebben az értelemben minden törvény eltöröltetett, mert az senkit meg nem igazít. (Gal. III: 11.)

A VII ik fejezetben végre azok ellenvetéseit czáfolja meg, kik nem hiszik a szombati ünnepnek a hét utolsó napjáról az elsőre áttételét, kik helytelenül „szombatosoknak“ neveztetnek, azért, hogy megkülönböztessenek a vasárnap pártolótól.

Ide vonatkozó, kilencz lapra terjedő erős érveléseit mind az ó- mind az ujszövetségi könyvek helyeivel támogatja. Sőt az egyházi atyák közül Barnabás, Ignác és Ireneus mondataival is bizonyít.

A helyett, hogy ezen hosszú, bár nagy érdekű s tudós érvelést extrahálnám, közlöm annak nagyon megkapó utolsó sorait:

„Isten nem törölte el a régi szombatot, hogy abból ujat teremtsen, hanem nyilvánvalóvá tenni, éreztetni akarta az emberekkel azon jótétemények magasztosságát, melyekről hetenkint meg kell emlékeznünk az ujszövetség alatt, a szombathoz a hét utolsó napjáról az első napra áttétele által.“ „Ezen áttétel által Isten tiszteltté tévén a régi teremtés fentartását, hathatós bizonyosságot tett az ujnak valóságáról.“ (Godet).

„Lehetne még kérdésbe tenni, ha vajjon önkényesen történt-e az, hogy a hét első napja választott a mi szombatunkul. Ime Godet tanár ur így nyilatkozik e tárgyra nézve:

„A régi rendszer irányult az igaz élet felé, mely a lélek nyugalma; rá nézve ez élet volt a határ; és a régi szombat e nagy várakozás emléke volt. Az új rendszer kiindul az élet és nyugalomból, melyet a léleknek birtokul ajándékoz; az ő szombata egy megnyert dolog emléke. Amott munkálkodott az ember, vizsgálván a messze jövőben a Jehova eljövételét és a sz. lélek alászállását. Itt az ember végzi munkáját, gyamolittatva az üdv öröme és az isteni segedelem által. Amott a munka vágyódás volt, itt kifolyás. Amott a nyugalom úgy tűnt fel, mint a munka célja; itt annak elveül kell lennie. Amott tehát a szombathoz meg kellett koronázni a hetet; míg itt azt ünnepélyesen kezdenie kell.“

És tovább: „Kikeresett rend, finom egyezés, fenséges öszhangzás: ez a sajátos minden isteni műveknek. A megváltás épen úgy mint a teremtés; a történet folyása épen úgy mint az egek forgásai, még az ő legkisebb részleteikben is, a rend Istenét hirdetik; mert a rend a bölcsesség pecsétje. Dicsőség a szombathoz és vasárnap Urának, ki az ő első eljövételében áttette a szombathoz vasárnapra, és a ki a másodikban átváltoztatandja a vasárnapot öröklő szombattá.“

A szép és épületes Berkesztés így hangzik:

Valóban a Mózes (1. Móz. II: 2, 3.) önmagától megfejtett elbeszélése világos természetes és egyszerű értelmet nyújt, szembeötlőt minden ember előtt, kinek valami különös védeni való néztpontja nincs. (Fabre.)

Ha az, a ki a genesisben nem lát mást, mint egy tudatlan lángész tudományos kísérletét, azt mondja, hogy Mózes még a

menybe is úgy helyhette a hetet, mint azt fogalmazta, és hogy ő azt azért tette istenivé, hogy tiszteltebbé tegye, ennek van értelme a maga részéről; de ha egy keresztyén, ki itt az emberiség eredete valódi hiteles történetét találja, tagadja, hogy ezen vers, az emberre nézve, a nyugalom napja megalapítását szenteli meg, no ez már nekem különösnek, meg nem engedhetőnek látszik. (Bersier).

Mily kellemes lehetett a teremtményekre, és különösen az Isten képére teremtett emberre, amaz első nyugalom, a világ amaz első szombata, midőn a háromszor szent Isten elkezdte szeretettel szemlélni minden művét, melyet alkotott, gyönyörködni s örvendezni minden művein, és megszentelte ezen mintánnepet, minden valódi ünnepek ezen előképét, örök és ideigi boldogságára az embernek, az ő gyermekének, a teremtett természet kebelén élő saját képének. (Cuvier.)

A szombat az emberért rendeltetett. Ez az emberiség isteni újévi ajándéka. Ez ama felséges ajándék, melyet az ember égi atyjától nyert a világba belépésénél az ő szerencsés megérkezésére; ez az eredeti előképe az örök élet azon dicsó ajándékának, melyet Isten még e világból kilépésénél neki adni akar.

A szombaton, ezen istenbeni nyugalmon látjuk: 1-ször az örök megáldást, ez időbeli minden áldások forrását és minta előképét. 2-ször a léleknek a szentek szentjéveli egyesülését, tehát azon megszentelést, mely nélkül senki az urat nem fogja meglátni. „Isten megáldá a szombathoz és megszentelé azt.“

A szombat magában foglal egy törvényt és egy ígéretet; ez minden kijelentések között a legelső — az, a mely minden más kijelentések lényegét örökre magába foglalja.

A szombat a hatalmas eszköz minden kijelentéseket megtermékenyíteni: mert mindnyájoknak céljuk az, hogy nekünk istenbeni nyugalom adjanak, és mindannyian, hogy gyümölcsüket megtermeljék, rendes órákat igényelnek az anyagi életről lemondásra, a szellemi magunkba szállásra és minden éltető erők vissza pótlására, az istenneli benső társalgásban.

A szombat az égnek előiskolája. Az által, hogy e földön a szombathoz megünnepeljük, az égre készítjük magunkat. A harcoló egyház szombata, a győzelmes egyház szombata, záloga és előizlése. A szombat az Atya Isten napja, a Krisztus napja, a sz. Lélek napja, mert emlékeztet a teremtésre, megváltásra és az anyaszentegyház alapítására. Lényegében tehát általában az, a mi az égi szombat; tárgyai ugyanazok, ugyanazon örömeiket ajánlja, dicsősége ugyanaz, ugyanazon kegyelmi tényeket terjeszti elénkbe, a boldogság ugyanazon forrását nyitja fel előttünk. Ha e földön nem szerettük a szombathoz, semmi boldogságot sem fogunk találni az egekben, feltéve, hogy oda bemehetünk.

A szombata mennyei életbeni előreszesülése. Az ennek előképe és ünnepélyes záloga, a cél, mely által az ember tartja és már bírja amaz égi szellemiséget, azon tökéletes szentséget, azon változhatlan boldogságot, a melyre teremtettünk. Oh! hogy az Isten bocsássa meg nekem az ő szent szombata elleni minden vétéseimet!

A Függelék — mi hasonlóképen nagy figyelemre méltó — ez:

*

A munka, melyet teendők vagyunk, a legmagasabb érdekű és végetlen hasznú; mind az a mi bennünket búsit, az, hogy a legnagyobb sietséggel kényszerültünk azt tenni. Hanem, ha csupán arról van szó, hogy a szombat-ellenesek ellenvetéseit czáfoljuk meg, azt meg lehet tenni néhány szóval is, és talán több sikerrel mint egy hosszú irat által. Ime itt a kísérlet:

Azon atyafiak között, kik azt hiszik, hogy a nyugalom törvénye eltöröltetett, még egyet sem találtam, a ki azt ne mondaná, hogy hasznos dolog a hetedik nap megszentelése; és hogy a nyugalom napjának eltörlése kellemetlen következményeket vonna maga után. Nem értem, hogy a gondolkodó atyafiak, mikép tarthatják jónak, hasznosnak sőt még szükségesnek is azt, a mit Isten eltörölt. Hogy? Isten eltörölt volna egy minden időben jó, hasznos és még szükséges dolgot? Hogy? Hát Isten törvénye, mely tökéletes, nem foglalna többé magában egy dolgot, melyet az ember jónak és hasznosnak hiszen! Ez esetben az embernek lehetne, sőt tartoznék némely dolgot adni ama törvényhez, melyről ezt mondja: *T e a h o z n e m f o g s z a d n i s e m m i t é s n e m f o g s z b e l ő l e e l v e n n i s e m m i t.*

A mi azon állítást illeti, hogy a keresztyén, ki a vasárnapot parancsra többé meg nem tartja, megtartja azt szeretetből, szabad legyen figyelmeztetni, hogy hiszen ez épen meg nem gondolt dolog s nem méltó bárkihez is, a ki egy oly fontos tárgy felett elmélkedik, — mert 1-ször nem szeretetből tartozunk mi megtartani Istennek minden parancsait? annyira, hogy az ember mindenkiről elmondhassa: nekem nincs szükségem, hogy az nekem parancsoltassék, a szeretet viszen engem annak megtartására; 2-szor nem nevelés-e megtartani akarni Isten iránti szeretetből valamely dolgot, a mi többé nem Isten akarta szerinti? Ugyan mit mondanánk azon emberről, a ki Isten iránti szeretetből még áldozatot, mosakodást vagy más hasonló dolgokat megtenne? Isten iránti szeretetből tenni azt, mit Isten eltörölt, hiszen ez teljes ellentmondás. Nem lehet azt tenni Isten iránti szeretetből mit Isten nem parancsol. — Ne mond hát, atyámfia! hogy te a vasárnapot illetőleg hiszed, „hogy az elmelölzhetetlen és Istennek szolgálatára van szentelve, nem mint törvény, nem mint intézmény, hanem önkénytesen.“ Ha e törvény el van törölve, hidd, hogy Isten helyesen tett, midőn azt eltörölte. Ne légy bölcsőbb mint Ő, és ne fordítsd szereteted annak újból felállítására, a mit Ő elévültnek és eltöröltnek nyilvánított. Ha hiszed, hogy nincs az eltörölve, tartsd meg mint Isten minden más parancsait, szereteti engedelmségből.

Szerencsére, az atyafiak szíve jobb utat követ, mint szellemök. Mig szellemök, megzavarva nehézségek és rendszerek által, hova több emberi elem vegyül, mint hiszik — a hetedik napra vonatkozó parancs eltörlését mondja ki, szívök, vezéreltetve Isten lelke által, tisztelettel életre kelti azt, mit szellemök eltörölt. (Rochat A.)

A fentebbi, jobbára a mű saját szavain beszélő ismertetés és közlésekből a legvilágosabban látható, hogy a „Le Dimanche est d' institution divine“ szerzője tudományos miveltségű ember. Igaz, hogy ő erősen orthodox, a szó teljes értelmében; de az is igaz, hogy tudós és tiszta fő. Nem csak, hogy az eredeti erősen áttanulmányozott héber és görög szöveget fejtegetve ismerteti a szükséges felvilágosítás végett, hanem a más térekeni tudományosságának is egész nagy apparatusával rendelkezve érvel és bizonyít. Innen van, hogy műve olvasás közben mindinkább vonzó, de egyszersmind nagyon tanulságos olvasmány lesz:

meglepő és sajátosságos szinte új világot vet azon tárgyra, melyről az ember azt hitte, hogy régen és egészen ismeri. — Bátran merem azért azt bárkinek is ajánlani olvasás végett, mely nagyon méltó, sőt talán szükséges is volna, hogy nyelvünkre is áttéessék.

Kis-Marja 1876. jul. 15.

K ö n y v e s J á n o s
ref. leléész.

Temetési énekek.

Irta Filep Endre, miskolci ref. orgonista. A szerző tulajdona. Ára 1 ft 30 kr. Miskolcz. Fraenkel B. bizománya.

Szertartásaink egyike a halottak tisztességes eltemetése, melynek alkatrésze: éneklés, ima, halotti beszéd, búcsuztató, — a gyakorlatban azonban kisebb nagyobb eltérés észlelhető, a mennyiben ezen alkatrészek közül a temetkező felek akarátja szerint hol egyik, hol másik kihagyatik, de az éneklés sohasem.

Némely vihékeken a temetési éneklés egy e célnak megfelelő s egyházkerületileg is elfogadott könyvecskéből történik, több helyeken pedig csak az énekezők által készített s temetéskor felolvasott vagy diktált verseket énekelnek. Ez utóbbi szokáshoz alkalmazottan készíté szerző czimzett munkáját, mely az alapfelosztás szerint 5 főrészből áll.

Az 1. rész g y e r m e k, a 2. rész i f j a k, a 3. és 4. c s a l á d s z ü l é k, az 5. rész különböző állapotú, helyzetű, életviszonyú holtak felett és pedig a h á z n á l, i m a é s b ú c s u z t a t ó után, ú t o n, s t e m e t ő b e n mondandó énekeket tartalmaz.

A fő énekek száma az 1. részben 50. a 2. részben 34. a 3. és 4. részben 58, az 5. részben 18, összesen 160.

Ima vagy búcsuztató után mondandó énekek száma az 1. részben 20. a 2. részben 10. a 3. és 4. részben 20. összesen 50.

Az úti énekek száma mind a 4 részben összesen 10. Végre a temetőben mondandó énekeké 14. a létező énekek száma tehát 234., melyek közül kettő, illetőleg az 1 részben a XXII, s a 3. részben a CV. szám alattiak a szerző kedves nőjének szerzeményei, mindegyik jeles s hatásos ének.

Ezen énekek szövegei nagy részben zsoltár énekeink dalmára, más részben a már használatban levő temetési műénekekre alkalmaztattak, mi által széles tér nyitottat a közhasználatra.

Tekintve a halál-nemek vagy esetek számtalan voltát, csak örülhetünk egy ily bő és változatos tartalmu, gyakorlatilag helyesen felfogott irányu, s nagy hézagot pótló műnek: ez által azok, kik időt rabló temetési énekek gyártására vannak kárhóztatva, föl lesznek mentve a további verseléséktől, mert e műbe lehetőleg fölvetetett minden haláleset; ugyannyira, hogy a körülmények igényei szerint szöveg alkalmazással s némi módosítással minden kiválóbb alkalomra találhatni alkalmas szöveget.

Ajánlom e művet minden előre törekedni szerető ügytárs becses figyelmébe és pártfogásába.

Mig egy részről jól esik tudnom, hogy e téren a hű munkások száma növekedett, addig más részről szabad legyen arra kérnem a szerzőt, hogy költői képességét gyakorolja, s fejlessze templomi ének-szövegek szerzésében is, mert eljő talán az idő, midőn egy új énekeskönyv tartalmát szerzeményével gazdagíthatja, mit lelkem és szívem mélyéből óhajtok.

I v á n k a S á m u e l.

Irodalmi felhívások.

I.

A „Gyakorlati lelkészet“ II. füzetének hátlapján jeleztük azon óhajunkat és kérelmünket, hogy „Biblia magyarázat szószékén“ című munkát adunk ki, szives pártolást várva az érdeklött közönségtől.

Most im újra felhívjuk művünkre a becses figyelmet. Meg fog jelenni e mű 1877. év febr. elejére. Tartalmaz 40 darabnál több önálló biblia magyarázatot.

Távol tartjuk magunkat a theologiai pártoskodástól, s munkánk szorosan bibliai jellegű leend.

Czélünk elősegíteni a buzgóságot, s terjeszteni a bibliai világosságot.

A mű ára 1 frt 20 kr.

Megrendelések történhetnek az ár előleges beküldése, vagy előjegyeztetés folytán utánvétellel.

A mű terjedelme 12—15 nyomott iv leend.

Remélve a pártfogást maradtunk: Gyurón 1876. július hóban, u. p. Martonvásár.

Vasadi Balogh Lajos,
gyurókuldói ref. lelkész, s a Gyak. lelk. szerk.
Barakonyi Kristóf,
reform. s. lelkész.

II.

A „Gyakorlati lelkészet“ mélyen tisztelt munkatársait tisztelettel felkérjük, hogy a III. füzet számára „alkalmi egyházi beszédek“ már elfogadjunk október elsejéig.

A mű meg fog jelenni ez évi december 30-kára jóval terjedelmesebb tartalommal, mint az első és második füzet.

Remélve az eddig tanusított nemes támogatást maradtunk: Gyurón, 1876. jul. 26.

Vasadi Balogh Lajos és
Öreg János szerkesztők.

B E L F Ö L D.

J a v a s l a t

a sárospataki főiskola szellemi ügyeit rendező küldöttséghez, és a tisztánbenneni helv. hitv. egyházkerületi gyűlés közötrányára.

(Folyt. és vége.) Micsoda forgószél kavarta tehát föl a közötrány porfellegét?

„A z a l j e g y z ő i h i v a t a l r a k i j e l ö l t é r d e m e s e g y é n e k e n e j t e t t s é r e l e m?“ Az egyik theologus ifjak által lett értesülésem szerint*) fényes szószékén nyilván hirdeti a fülbemászó modern tanokat. Ha téves lenne értesitésem s kiadásra váró egyházi beszédei megczáfolnak, legelső lesek ki bocsánatát kérelmezem.

A másik szó- és tanszékén, valamint irodalmilag dicsekedve terjeszti a modern vallás-eszméket. Ivetek kellene Mitro-

*) Megvallom elég biztos alapanak nem tartom a csekély szóbeszéd és hír utáni megindulást, habár az is igaz: nem zörög a fa-levél ha szél nem fú.
S z e r k.

vics ur műveiből betöltenem idézetekkel, hogy a rengeteg bombasztokat feltárnák, melyekkel azon ürügy alatt: „hogy Jézusnak szellemét keresi,“ Istennek bölcsességét és tisztaságát megvédje az elhomályosító felfogás ellen, (l. Egyházi és szertartási beszédek 1-ső füzet, írta Mitrovics Gyula ref. hittanár és főiskolai lelkész Sárospatakon. Kiadták a sárospataki hittanhallgatók 1872.) mennydörög az ev. ref. egyház s tana ellen.

Elhallgatom, hogy a beköszönő még Nikodémus szellemében van tartva s „kiszámitott tapintatossággal nem mondja: én ezt hiszem és vallom.“ Eléggé jellemző a VII-dik egyh. beszéd Luk. XVIII: 35—43. Az előbeszédben Máté evangyelistát illetőleg ekként harsonáz: „míg ellenkezőleg Máté tudomásvételéig jutván a hir, mára hógörgeteg utját járja meg, s magarészéről úgy gondolkodván, hogy ha csuda, legyen az egészen nagyszerű, mentől tágasabb körű, lehetőleg egyetemes, azért hát elkezd nagyitanis két vakról beszél egész háttározottsággal. Tehát nemde csaló?..!..

Vagy „theologiai gondolkodásának kívánatában módosított kérdéseji az urasztalához járulni készülökhöz. (144 lap.)*

Vagy a magáévá tett Delfi jóslat: „Most már nem beszélhetünk okosan egyházzról.“ ..... „rajtunk fog legelsőben betelni. Condemassimentionior.“ (egyháziatlanság és üres templomok 80 lap). Nekem úgy látszik, az egész mű esattanós záradék felszínre vetése végett készült, még ezen mondatot: „sok baj semmiért“ elhallgatván.

Hát a könyörgésről szóló deistikus nézetét ki ne ismerné a prot. egyh. s isk. Lap hasábjairól?**)

Tehát a szavazati nyilatkozat: vallásunk alaptanával s hitczikkeivel ellenkezőt vallanak s tanítanak, nem sérthette mélyen Mitrovics urat, mert így erkölctant is ujat kellene tanítania, sőt inkább a nyilatkozat buzgó törekvésének felismerése s keresett jutalma.

Vagy a szavazat alakszerűségének hiánya az ok? Ez hiány valósággal. De vannak mentő körülmények. Ha a cs—i lelkész, mint minden egyházköztség lelkésze, ki hiveinek bizalmát, szeretetét bírja, az egyházkerület egyéneit nem ismerő — szavazatra egybegyült — hiveitől felkéretik, hogy ismerettsége s belátása szerint ajánljon; és ha, mint a fenforgó esetben, lelkiis-

*) Feltűnt még a mű megjelenése idejében ez ajánlt kérdésekben az unitarizmus és merő modernizmus, — az 1-ső kérdésben az ihletés és kijelentés tana modernizáltatik s erőtlennítettik; a 2-ikben a váltság-halál s helyettes elégtétel alaptana kuszöböltetik ki, a bűn alap fogalma pedig elő sem jön.

**) A higgadt Filó igen finoman mondja: „Arra nézve (ha valaki merőben a deismus, vagy épen a materialismus álláspontjára helyezkedik) esőért, külső áldásokért, sőt a mindennapi kenyérért való általában barmely imádkozásnak helye és értelme nem lehet. Hogy ezen lejtőn mennyire haladt már Mitrovics: azt legjobban ő tudhatja; de hogy nézete ezen lejtő felé vezet: azt rágalmazás nélkül vélem mondhatni.“ Révész I. „Figyelmező“ 1874. év. 377 l.

merete tiltó parancsára a lelkész ajkain elhal a szó, mert az egyházi hatóságok s a főiskola iránti kegyeletben ápolt hívei előtt lehetetlen nyilatkoztatnia: minő vallásezsmékben képezetnek az egyház leendő lelkészei, — és teszen, mert szavaznia kell, maga aláírásával őszinte nyilatkozatot, meggyőződés szerint nem lehet vétség, erkölcsi kötelességet teljesített. A nyilatkozat valóságos szavazat az aláíró részéről. Üres lappal nem lehet szavazni.

A délutáni ülésben tárgyalatott értesülés szerint a famosus nyilatkozat, és a tisztáninneri helv. hitv. egyházkerületben volt lelképásztor, ki nem es gerjede zésében nyilatkozótól diplomája visszavételét indítványozta! „Mit mondjunk az ért ezekre?” Rom. 8: 31. kedves szolgatárs! az az elítélt nyilatkozó, nem fél lelkészi pályáján — ha hason népszerűgü egyház szolgálatában van ön — a mérközéstől: ki tett többet egyháza szellemi és anyagi igaz érdekében? hol nagyobb a hitélet, egyháziasság, szép rend, templom — minden napon reggel és este — gyakorlat? . . . és nemde ezek fejlesztése végett adatik ki a lelkészi diploma? Az „egyháziaatlanság és üres templomok” felett nem kellene oly mélyen elmélkedni, ha minden helyeken hasonlólag menne a dolog; de annak anyagai ott teremnk, hol a tudomány bármely szelével bélelt emberek elfelejtik azt, a ki igaz és annak beszédeit. Igen, a divat-eszmék által meghódított lelkész képes a templomozásról ekép nyilatkozni: „imádáságos éjszaka.” Ezek szerint mi van még hátra? az, mit a bérencz farizeusok mondtak Jézusnak: „M en j e l i n n é t.” Luk. 13: 31.

Főtiszt. szuperintendens ur, ki „Krisztus képében jár” hivatalában, legjobban tudja a határozatra vonatkozólag, hogy az „az igazságnak csendes gyümölcsét adja azoknak, a kik abban gyakorlották magokat” Sid. 12: 11. és 8,

Erő kell nekünk, isteni erő, mely bátorságra, hitre elevenítsen és megmaradni abban „a ki igaz,” „hogyné legyen hasonló a testben.” „Mimindnyáján a Krisztus teste vagyunk, és az ő tagjai külön külön.”

A famosus nyilatkozó:

M a k a y E n d r e,
csomonyai helv. hitv. lelkész.

A tátraaljai és XIII szepesi városi e. m. gyűlései.

I. A tátraaljai ág. hitv. esperesség gyűlése f. é. jul. 4. Hunfalván tartatott meg Berzeviczy Ede felügyelő és Szalagy Mihály esperes elnöklésök alatt. Wittényi Adolf n. lomniczi lelkész (Róm. 15, 4—6. alapján) predikált, az istentisztelet zárultával az egyetemes magyarhoni ev. gyámintézet számára 15 frt 76 kr. adakozás gyűlt. A Zsedényi-ösztöndíjt Schuman S. toporcezi tanító nyerte el; a Gusztáv-Adolf-egylet s az egyet. gyámintézet 702 frt 78 krral segélyezett itt. Az eperjesi jogakadémia fentartására a legjobb akarat mellett sem adózhatnak többet az egyházak. Az eperjesi theologiai intézet fentartandó; a központi pozsonyi hittani intézetet elvben pártolják, de a reájok mért áldozat teljesítését nem bírják. A lelkész törvényes beavatása, ugy a relegatzió és minden e. kerületre kötelezőül mondatott ki. — Az egy. gyámintézetre bejött 159 frt 53 kr., ennek $\frac{1}{3}$ -da a szüköl-

ködő egyházak közt osztatott ki. Berzeviczy E. ur a abusóczy iskolának 5000 cserepet ajándékozott. A tiszai e. kerület nyugdíj intézete gyarapodik, alaptökéje 91312 ft 26 kr.; a XIII szepesi városi s egyesült kárpátaljai özvegy s árva nyugdíj intézet állása 7969 frt 47 kr. — Az esperes indítványára, szemben a jelenleg uralkodó hit- és vallás- ellenes áramlatokkal: positiv alapon nyugvó theologiai művek megszerzésére az egyházmegye 10 frtot ad, azonkívül minden egyes lelkész egy-egy frtot fizet e célra. — Wittényi A. felszólalására: itt és ott nem csak a hitvallásnak, de a felekezetnek is véget vetni akaró, az evangéliommal ellenkező vélemények szóratván szét a lelki nyugalom e fontos érdekén, — az esperesség intézkedni fog.

II. A XIII szepesi városi egyh. megye közgyűlésén, Kalchbrenner Károly főesperes ur jelenti, hogy egyetemes felügyelővé Zsedényi Ede ur választatott, a ki Emsben mulatása alatt a német császár ő felsége által ennek asztalához is hivotalos volt, s ő felsége nagy érdeklődéssel tudakozott a magyarhoni prot. egyházzól. Az új felügyelő Péchy Tamás ur aug. 9. Jolsván tartandó kerületi gyűlésen fog hivatalába ünnepélyesen beigtattatni. — Az egyházak a mult évben építkezésre költöttek 10,766 frtot, taneszközök megszerzésére 1059 frtot, tanítók dija javítására 170 frtot. Az egyházak különféle forrásokból vagy ajándécul kaptak összesen 8000 frtot. Az e. megyei gyámintézet mult évben 177 frt 37 krt gyűjtött, harmadrésze két főkegyháznak adatott ki. Igló mint fiók segély egylet 102 frtot gyűjtött; a reformátio ünnepi adakozás (offertorium) 42 ft 41 krt tett, — az eperjesi tanítóképezde számára való pedig 31 frt 46 krt. — Hat községi iskolában 677 tanoncz, a felekezetiekbe 941 tanoncz jár, ismétlő iskolákat még csak 4 község rendezett be. — Az eperjesi jogakadémia az egyh. megyétől kivánatató összeget az egyh. megye nem bírja el. A központi hittani intézet pártoltatik, addig az eperjesi hittani intézet jelen állapotban fentartandó. Csak az egyetemes jegyző választassék az egyetemes gyűlés által, a többt hivatalnokok az eddigi módon. A lelkészjelöltek a vizsgáló bizottság beleegyezésével más kerületben is vizsgázhatnak. Jelen tetett, hogy bizonyos ügynökök által a bap t i s t á k téríteni kezdenek p. o. Stránán, Zsákóczon, pinczékben is tanitanak titkon. Szemes vigyázatra utasítottak a lelkészek. — A laposság és sekélyesség az oka, hogy némely lelkészek s tanítók moder neskednek. *)

A „Prot. egyh. isk. Lap“ nt. szerkesztőjének.

Ha hallgatással mellőzném azon kicsinyes kihívást, melyet Nt. ur lapja ez évi 26-ik számában ellenem „ad vocem“ czim alatt közölni sziveskedett, igen sok félreértésre adnék alkalmat

N. N.-re vonatkozó czélzást nem érintem, arra majd felel N. N. ha akar.

Ugy látszik, hogy Nt. ur azt akarja tudtomra adni, mely szerint tudja, hogy ki az a „Veritás.“ Kétlem ugyan, de mégis meglehet, a melyért egyáltalán nem neheztelek, sem félelmet

*) A Wéber et Co. féle modernségek meg fogják előbb-utóbb teremni keserü gyümölcsüket egy s más uton; ha a néptől a boldogító hitet elveszik (a negatio a boldogságot veszi el) majd lássák kikhez forduland; lehet szeretem- lehet nem szeretem- kezekbe kerülend a lelkében megingatott nép.

nem érzek, mert a ki a tollat azért veszi kezébe, hogy a nyilvánosság elé lépve, ott nem a hiúságnak, de valamely nemes ügynek szolgáljon meggyőződéssel kell bírnia, a kit pedig meggyőzés, elv vezérel, annak fenyegetések és lehető személyes támadások esetén is kell erkölcsi erejének, elvi küzdelemből merített bátorságának lenni. Álnévet használok s használndok hogy a t. olvasó előtt egyedül a mű legyen a kritika alapja.

A pesti theologiai tanárok birálatára annyit mondok, hogy én nem tartom ezen állomást sem csalhatatlannak, sem bírálton felülállónak, sőt hiszem, hogy az a közérdekelttség tárgyát képezi. Annál is inkább, mert az nyilvános intézet. Csodálom, hogy Nt. ur nehezteli a birálatot, mikor egy derék pesti suplicans a lelkészeket bírálta, ezért a lelkészi kar egy szót sem szólt, elismerte a birálat jogosultságát.

Vagy talán a „Veritás“ törpe kicsinység arra nézve, hogy a theol. tanár urakról szóljon valamit, ebben lehet valami igaz, de hát majd törekszem előre haladni s hiszem, hogy a szorgalom és idő megadja azt.

Nem lévén a személyeskedésnek barátja, bezárom felelettem azon édes reménnyel, hogy még többször is lesz alkalmam Nt. urral találkozni. Veritás.

K Ü L F Ö L D.

[A Prot. Kirchenzeitung magyarországi tudósítója. Eduard von Hartmann a berlini fenyítőtörvényszék előtt. Lord Nelson kiskoru fiának az egyedül idévezítő anyaszentegyházbai erőszakos áttérése. Schmoller strassburgi egyetemi Rector Magnificus búcsubeszéde. Egy német theologiai folyóirat.]

A ki irodalmi humbugról világos képet akar magának szerezni, annak ajánlom, hogy a berlini „Protestantische Kirchenzeitung“ folyó évi 27-ik számát figyelmesen olvassa át. A nevezett modern lapnak, valami S. W. jegyü, gyaníthatólag magyarhoni levelezője, néhány sorban felületes tudósítást ad a magyar „Protestantenverein“ ez évi kecskeméti gyűléséről. Ha a tudósító a hívő pártot türelmetleneknek s annak tagjait olyanokul igyekszik feltüntetni, mint a kik őket, martyr moderneket, folytonosan fenyegetik és gyanusítgatják: ám legyen az ő hite szerint. Ha jeremiádjait elzengedezve, utoljára is örömmel és dicsekedve említi fel, hogy már 4 lap szegődött a modernismus szolgálatába: ám ne irigyeljük tőle ez ártatlan örömet sem. De már az igazság nevében és érdekében is protestálnunk kell azon vad és oktalan állítása ellen, mintha a legelső magyar prot. egyháztörténelmet (die erste Kirchengeschichte der ungarischen Protestanten). csak most akarná megírni Szeremley! Mély tudatlanság! A tudósítónak olyannak kell lennie, a ki kész a karva elferdíti az igazságots így akarja aztán a modernek érdemeit a külföldiek előtt méginkább feltüntetni. Ime! így akarnak a mi dicső protestantenvereink lereseink port hinteni a külföldi tudós világ szeme közé!*)

*) A mi még nincs, még meg nincs, csak lehet, s tan lehet... olyanval érdekmül dicsekedni nem illik csakugyan komoly emberhez. Majd ha a Bod Péterek, Sinaiak, Tóth Ferenczek, Ribiniek, Bauhoferek tulszárnyalva lesznek az Egylet s emberei által, akkor lesz helye dicsekedni, ha ugyan dicsekedni szeret, s az tovább is keuyere maradna.

S z e r k.

A napokban egy berlini litographus, a kinek Hartmann „Philosophie des Unbewussten“ című munkája kedvencz olvasmányát képezte, egyik collegáját formaliter agyonütötte; és pedig azon egyszerű okból, hogy kedves barátjának azon végtelen örömet megszerezhesse, melyet aztán számára a boldog semmiesség, a legédesebb Nirwana, nyujt. De meg, mint bevallá, azért is, hogy ő maga is elnyerhesse azon boldog, megelégedett és zavartalan állapotot, a mely, e lépés következtében, reá várakozik, hogy ott aztán az élet hiábavalósága felett nyugodtan elmélkedhessék. A szerencsétlen ifju kérdőre vonatván, határozottan bevallá, hogy ötet egyenesen Hartmann nevezett munkájának olvasása indította e borzasztó tette. A német lapok közül ennek következtében többen kikeltek Hartmann ellen, mint a kinek munkái, erkölcselen és veszélyes elveket tartalmaznak. Természetesen Hartmann se maradt nyugodtan; sőt a „Berliner Tage Blatt“ szerkesztőjét — személyes sértés végett — fenyítő törvényszék elé idéztette. A tárgyalás e hó elsején történt meg Berlinben. Hartmann maga személyesen jelent meg s védte ügyét; és pedig oly ügyesen, hogy a törvényszék őt felmentette s a szerkesztőt a perköltségekben elmarasztalta. Különben ennek a Hartmann urnak, az é s z a z I s t e n e ! Nálunk is vannak, és pedig még protestáns tanárok és lelkészek közt is olyanok, a kik hasonló elveket pengetnek. Vigyázzanak, hogy oda ne jussanak, ahova ez a szerencsétlen litographus!

Lord Nelson kiskoru fiának, a római kath. egyház kebelébe csábitása, nagy sensációt gerjesztett, és pedig ugy Angolhonban, mint az európai kontinens több országában is. Az atya maga, a Timesban, egy hosszú levelet tesz közé, a melyben a r kath. egyháznak, a proselytáskodás érdekében elkövetett farizeusi buzgóságát, éles, de igazságos szinben tünteti fel. E szerint egy, az angol egyházból nem rég kilépett s apáczává lett nőnek lehet az ifju Lord félrevezetését köszönni. E nőnek nevezetesen, sikerült magát a családba s az ifju bizodalmaiba befészkelni; s azt részint különös irányu könyvek olvasás, részint pedig rábeszélés folytán odavezetni, miszerint az ifju, tökéletesen meggyőződött a felől, hogy ő még eddig nincs helyesen megkeresztelve. Az apa csakhamar észrevette a fenyegető veszélyt s hogy azt megelőzhesse, hát egyik derék cambridgei egyetemi hittanár vezetésére bizta. Az ifju, körülbelől 3 évet töltött el az itteni theologiai fakultáson, s az apa nagy öröme, előbbi gondolkozás módja egészen megváltozott. Azonban alig hogy elhagyta egy szünidő alkalmával az ifju derék tanárát s tanácsadóját: az egyedül idévezítő egyház tüstént utána vetette hálóját s utoljára is sikerült az ifjut Bromton-Oratoryban titkon megkeresztelni. Azt felesleges mondanom, hogy az angol lapok erősen kikeltek e lelketlen eljárás ellen, különösen pedig kegyetlenül meglecztették a keresztelő páttert, kinek tisztességes neve Bowden ur. A páter eljárását, egyszerűen következő szavakkal igazolta: „Mindaddig, mig az angolegyház némely gyülekezetei r. katolikus szertartásokat utánoznak, miséznek, fülbegyónást akarnak, szenteket segítségül hívnak stb. az áttérések, az egyedül idévezítő egyház kebelébe, nagyon is természetesek.“ Ennek a páternek biz igaza van!

Az egyetemi reform kérdés érdekében, egymást érik most Németországban a javaslatok. Ide czéloz Schmolle, strassburgi egyetemi tanár és rektor, búcsubeszéde is, melyet néhány héttel ezelőtt a bölcsészeti fakultás kétfelé szakasztása érdekében tartott. E szerint már, az egyik

ág képezni fogná a szorosban bölcészeti, a másik pedig a természettudományi osztályt, mely felosztás a tübingai és helvét egyetemeken már régóta életbe van léptetve. A dolgot mindenesetre pro et contra meg lehet vitatni. Én azonban, részéről legalább, e különválasztást felette céljellenesnek tartom; különösen pedig éppen a jelenlegi körülmények közt. Ugyanis, ma már ép oly szükségök van a humanistáknak, ideértve a theologusokat és jogászokat is, a természettudományok némely ágaival (mint p. o. állat és növénytan), közelebről is megismerkedni; mint az igazi természettudósok arra, hogy alapos bölcészeti képzettséget szerezzenek. Ha már, éppen a bölcészeti fakultást, ama szép latin kifejezéssel: „Universitas litterarum“ nevezték el: hadd feleljen is az meg egyönyörű elnevezésnek. Schmoller a különválasztást sürgeti s úgy látszik, hogy e nézetet osztják a legtöbb német természettudósok.

Az „Ev. Prot. Lap“ 27-dik számában már említve volt, hogy ismét egy új német theologiai folyóirat keletkezése van kilátásban. A jelzett folyóirat ma már létezőnek tekinthető, következő elnevezéssel: „Deutsch-evangelischen Blätter.“ Zeitschrift für den gesammten Bereich des deutschen Protestantismus. Szerkesztők Dr. Beyschlag és Dr. Wolters hallei hittanárok. Megjelen havonként egyszer 4-5 iv tartalommal. Egy-egy szám ára 3 márk (1 ft 50 a. é.) Előfizethetni Ludwig Raunál Berlin. S. W. Kochstrasse 58.

A program után itélve, e folyóirat, az egyház-politika terén, az u. n. „közpártot“ kívánja képviselni s a nem theologusoknak is alkalmat akar nyújtani, hogy az egyházi kérdések fejtegetésében, lehetőleg közreműködhessenek. Hogy e folyóirat határozottan evangyéliomi irányú lesz, világosan kitűnik a program e következő soraiból: „Wir werden mit Vorliebe alles bringen was den evangelischen Glauben im Kampfe mit dem modernen Unglauben zu stärken geneigt ist; was das Evangelium als den wahren Mittelpunkt deutscher Bildung und deutschen Volkslebens erkennen lässt.“

Hogy e folyóirat méltán megállja a sarat a többi jeles és positiv irányú német egyházi lapok közt: arra nézve oly kitűnő egyének, mint p. o. Dr. Dörner berlini hittanár; Baró Goltz berlini prépost, Köstlin hallei, Heppé marburgi, Kamphausen bonni hittanárok nevei, — fényes kezességül szolgálnak. Mi pedig magyar protestánsok! melegen üdvözljük e folyóiratot, s az Ur áldását kívánjuk és kérjük német hitrokonaink nehéz, de szép és nemes munkálkodására!

Akadémikus.

KÜLÖNFÉLEK.

Bibliai kézikönyv kalauzul a szentírás tanulmányozásához, készítette **Dr. Angus József**. — Magyar fordításban, Budapest, 1876, nyomatta Hornyánszky Victor. Sr. 735 l. Ugy tudjuk, hogy e terjedelmes mű az angol eredetiből a britt „ker. olvasmány társulat“ közbejöttével adattott ki a magyar prot. egyház javára. Most egyszerűleg melegen üdvözljük mint olyat, melyhez fogható mű tudományosság, lelki haszon, fontosság és terjedelemre nézve, a forradalom óta, legfeljebb csak egy, a Révész Imre fordította Hagenbach Encyclopaediája, jelent meg magyar prot. irodalmunkban. Lelkészeknek

ez — ki más nyelvet nem használ — mellőzhetlen kézi könyv. Oly könyv ez, melynek ifju theologusaink, és s. lelkészeiknél hiányzani nem volna szabad, az eddigi mentség, hogy magyarul nincs ily mű, ma már nem áll. E könyv megjelenését valódi nyereségnek s komoly szükségét pótlónak tartjuk, hatása évtizedekre szóland. Ugy hisszük körárusok (colporteurök) útján is vásárolható lesz. — Légyen Isten áldása e könyvön!

B. - Gyula az idevaló polgári iskola 3-ik osztályának tanáru a f. hó 7. tartott iskolaszéki gyűlésen 32 pályázó közül szavazattöbbséggel tiszt. Homolya István cseppelyi ref. lelkész választotta meg. (R. J.)

A bihari egyház megyében közelebb következő lelkészválasztások történtek: Csökmön jun. 11-kén újra megválasztott Pap Károly; azonban az elégedetlen fél a választás ellen újra tiltakozott. — Fugyiban jun. 25-kén, Józsa Gábor, eddig fugyii időközi lelkész. — Nagy Szántón jul. 23-án, Józsa Gábor, ki fugyii megválasztását feltételesen fogadván el, ez utóbbi mellett nyilatkozott. — J. Hodoson, jul 30-kán. Bugyi Sándor, h. k. ujlaki lelkész.

Mennyei Lépcső. Egyházi beszédek írta Dr. Kohlbrügge F. H. fordította Rácz Károly, kiadta Dr. Böhl Eduárd. III-dik füzet, ára 1 ft 20 kr, 8r. VI+156 l. E most megjelent füzet az erőshiti szerző 10 beszédét tartalmazza, melyek „erőséget nyújtanak a világ tengerének közepén.“

(Halálozások.) Schneider Károly apáthii (tolna m.) a. h. ev. lelkész, jun. 28. meghalt. A boldogult született volt Sopronban 1805; 1837 óta rendes lelkész. — Bartók Gábor szatmár-németi ref. gymnásium volt igazgatója s nyugalmazott tanár aug. 3-kán élte 63. évében 29 évi tanári szolgálat után elhunyt. Béke hamvaikra.

Edinburghból azon kellemes tudósítás érkezett, hogy a skót szabadegyház edinburgi új kollegiumának egyik tevékeny hittanára Dr. Blaikie szeptember eleje táján hazánkat s éppen Debreczent is meglátogatja, az összpresbyterián szövetség létesítése tárgyában is szót váltand. Örömmel várjuk és fogadjuk.

Oltén itt tartatott a helvét ó-katholikusok csongressusa jun. 8; püspökül választott Herzog berni hittanár, korább lucerni pap Reinkens fogja felszentelni a helvét dioecesis első ó-katholikus püspökét. A papnötlenség kényszerét a congressus eltörölte.

Kés márk. Megjelent Solcz Frigyes igazgató tanár által szerkesztve a késmárki evang. kerületi lyceum Értésítvényé az 1875—76 évre. Egy értekezés van elől Solcz Frigyesről „a szepesi szászok bevándorlásáról.“ — Rendes tanárok száma 10, a beirt tanulóké a 8 osztályban 419, ebből magyar 160, helv. hitv. 96, szepesből eredt 177, a tanulók tavalyi létszáma 381, s így emelkedett, Alumneumot 106, convictust 159 tanuló élvezett; szorgalom díjult kiosztatott 10 alapítványból 694 frt. Érettségi vizsgát tett 38 ifju sikerrel. Az új alapítvány tőkéje 6692 frt 70 kr.

Pozsony. Az ev. lyceumi tanári nyugdíj-alap 31,000 frtot tesz. Az idevaló ev. egyház 8000 lélekből áll, kik évenként 11,000 frt egyházi adót fizetnek.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.